

(Експрес-урок О. Авраменка «Мати чи матір?»)

Інтерактивні підходи є важливою складовою уроку для всестороннього розвитку школяра, адже, як зазначає лінгводидакт Г. І. Дідук-Ступ'як, «сприятиме формуванню національно свідомої духовно багатой мовнокомунікативної особистості» [3].

Отже, дієприслівник у шкільному курсі вивчення української мови вважається однією із найскладніших тем для розуміння зі сторони учнівської спільноти. В умовах дистанційного формату завдання для педагога ускладнюється, тому необхідно підібрати доступну методіку та правильну форму роботи для того, аби дієприслівник постав в учнівській свідомості національним мовним ідентифікатором та спонукою до частішого використання у повсякденні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Биков В.Ю. Дистанційний навчальний процес: Навч. посібн. /За ред. В.Бикова та В.Кухаренка.Київ:Міленіум,2005. 292 с.
2. Глазова О. П. Українська мова: підруч. для 7 кл. закладів загальної середньої освіти. 2-е вид., перероблене. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2020. 256 с.: іл.
3. Дідук-Ступ'як Г. І. Контент-аналіз категорії «мовнокомунікативна особистість» крізь призму інтеракції різнотипових підходів до вивчення української мови в основній школі. – Тернопіль, 2015. Режим доступу: URL: https://seanewdim.com/uploads/3/4/5/1/34511564/diduk-stupyak_g.i._content-analysis_of_the_category_linguistic_and_communicative_personality_in_the_light_of_interaction_of_different_types_of_approaches_to_the_study_of_the_ukrainian_language_in_the_basic_school.pdf. (Дата звернення: 25.03.2021 р.).
4. Дмитренко А. В. Забезпечення освітнього процесу з використанням технологій дистанційного навчання. Відкрита та дистанційна освіта: від теорії до практики. Збірник матеріалів III Всеукраїнської електронної науково-практичної конференції (27 вересня 2018 року). С. 51-53. Режим доступу: URL: http://ourboox-media-prod.s3.amazonaws.com/wp-content/uploads/2018/10/08174512/%D0%97%D0%B1-%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B2_%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%8F_27_09.pdf#page=51. (Дата звернення: 01.04.2021 р.).
5. Наказ № 994 від 11.07.2017 «Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності». Режим доступу: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1171-17#Text>. (Дата звернення: 01.04.2021 р.)
6. Янісів Ю. Поняття та завдання "Інноваційного розвитку освіти». Молодь і ринок. 2014. № 4. С.155-159. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mir_2014_4_35. (Дата звернення: 03.04.2021 р.)

Крет Юлія

Науковий керівник – доц. Штонь Олена

ПОРУШЕННЯ МОВНИХ НОРМ У МІСЦЕВІЙ ПРЕСІ

Постановка проблеми. Важливу роль у процесах функціонування та унормування української літературної мови у XXI столітті відіграють засоби масової інформації (ЗМІ).

Аналіз досліджень проблеми. Текст газети здавна привертав увагу вчених. Мовну культуру засобів масової інформації вивчали Д. Баранник, Т. Бондаренко, С. Єрмоленко, І.

Огієнко, В. Жугай, М. Жовтобрюх, А. Капелюшний, М. Пилинський, Г. Шаповалова, В. Льченко та ін.

Усі науковці наголошують на тому, що ЗМІ певним чином формують мовну культуру своїх читачів. Адже вважаючи, що у пресі не може трапитись помилка, людина засвоює неправильне написання того чи іншого слова. Звідси випливає, що порушення мовних норм у ЗМІ може стати причиною погіршення мовної культури цілого суспільства. З огляду на це дослідження мовних огріхів, які трапляються у газетних текстах, є актуальним.

Мета нашої наукової розвідки: виявити та систематизувати типові порушення мовних норм у незалежному громадсько-політичному тижневику Тернопілля «Наш День».

Головною ознакою культури мовлення, як відомо, є його нормативність. Мовна норма — сукупність усталених мовних засобів, що відповідають системі мови й сприймаються її носіями як зразок спілкування в суспільстві. Кожна з мовних і мовленнєвих норм завжди співвідносна з певними мовними одиницями — орфоепічними, лексичними, граматичними, стилістичними та ін. [1, с. 14].

У нашій статті предметом аналізу будуть лексичні, орфографічні, граматичні, пунктуаційні та стилістичні норми.

Джерелом дослідження, як уже зазначалося вище, став тижневик Тернопілля «Наш День», а саме газети №48 (384) та №39 (375) за 2020 рік. Загалом у двох виданнях виявлено чимало мовних огріхів. Серед зафіксованих нами 296 порушень мовних норм:

- Пунктуаційні помилки (71);
- Лексичні помилки (40);
- Стилiстичні помилки (126);
- Орфографічні помилки (35);
- Граматичні помилки (24).

Проілюструємо за допомогою наведеної нижче діаграми.

Кількість зафіксованих порушень мовних норм у відсотках (%)

Як бачимо, найбільш частотними є порушення стилістичних норм (вони складають 43 % серед усіх виявлених мовних огріхів). Опишемо детальніше випадки відхилення від правил української стилістики.

Перш за все це порушення принципу милозвучності: «(...)мандаринок, подарунки і зустрічі з рідними» (№48 [384]). Після голосної зі звуком і/и варто писати й або та: подарунки «й» зустрічі, подарунки «та» зустрічі.

Інші приклади, де порушується вищезгадане правило: «Збільшуються податки і так далі...» (№48 [384]). Правильно: податки «й» так; «(...) коли доводиться покидати і цей тимчасовий прихисток» (№48 [384]) – покидати «й» цей, покидати «та» цей.

Також у тижневику поширеним є порушення іншого правила (перед словами, що починаються на в, ф або збігом приголосних із в, ф пишемо у). Наприклад: «(...) в 2016 році – 2,26 млн (...)» (№39 [375]), а треба писати так: «у» 2016; «(...) додасть бажану заправку в свою порцію (...)» (№39 [375]) – «у» свою; «(...) в 2017 році – 2,30 млн (...)» (№39 [375]) – «у» 2017.

У газеті «Наш День» також трапляються слова, які не властиві українській літературній мові (канцеляризми, сленг, жаргонізми тощо). Для прикладу наведемо такі уривки: «(...)онлайн за лінками е-кабінету» (№48 [384]) – посиланнями; «Натомість молодше покоління фанатіє від чужоземних (...)» (№48 [384]) – божеволіє, без тями; «(...) гроші та надіслала скріни про оплату (...)» (№48 [384]) – знімок екрану.

У тижневику є й інші стилістичні помилки, але у меншій кількості.

Варто звернути увагу на порушення пунктуаційних мовних норм, які становлять 24% серед усіх вищезгаданих. Найчастіше помилки допускають у написанні стягнених скорочень та метричних одиниць, які пишуться без крапки. Наприклад: «Спільними зусиллями та з допомогою аграріїв ми змогли знайти 1 млн. 980 тисяч (...)» (№48 [384]); «Депутати отримують понад 100 000 грн. на премії (...)» (№48 [384]); «(...) у світі потребуватимуть 235 млн. людей (...)» (№48 [384]); «(...) газу - 22,4 млрд. грн.; за (...)» (№48 [384]); «Залишити його на 3 год. у холодному місці» (№48 [384]); «(...) плівку і відправити на 30 хв. на холод» (№48 [384]). Правильно так: «млрд», «млн», «грн», «год», «хв».

Часто можна помітити відсутність пробілу (або ж його надлишковість), що також є помилкою. Для прикладу наведемо такі речення: «(...) зможуть побачити 11,14, 15, 17, 31 жовтня (...)» (№39 [375]) (відсутній пробіл); «(...) 10-91 (Ігор Свірський) (...)» (№48 [384]) (зайвий пробіл); «(...) році - 3 861,0тис.грн» (№39 [375]) (відсутній пробіл).

Наступну групу мовних огріхів становлять лексичні помилки (13%). Найчастіше у досліджуваних газетах нам траплялися росіянізми. Прикладами можуть слугувати такі речення: «У гонці брали участь 5 українських (...)» (№48 [384]). «Гонка» тощо - помилкове слово, правильно: перегони; «Тернополяни, які хочуть здати пробне ЗНО, повинні (...)» (№48 [384]). Правильно так: «Тернополяни, які хочуть скласти пробне ЗНО, повинні (...)»; «(...)щоб у зимовий період зняти житло і заплатити (...)» (№48 [384]). Правильно: «наймати», «винаймати», «найняти».

Можна натрапити також у тижневику «Наш День» на мовну надмірність (плеоназм і тавтологію): «Похоронна процесія, натовп людей у чорному (...)» (№39 [375]). Правильно: «натовп»; «(...) з ними ювілейний сезон і і такий довгоочікуваний вихід на сцену» (№39 [375]). Правильно буде так: «(...) сезон і такий (...)».

Менше помилок орфографічних – 35, що становить 12% серед усіх знайдених порушень. Чимала кількість огріхів стосується чинного правопису 2019 року. Для прикладу наведемо уривки речень: «(...) водою і кип'ятять півгодини» (№39 [375]); «(...)по півсклянки свіжовичавленого (...)» (№48 [384]). За правописом 2019 «пів» з іменниками пишемо окремо, якщо це слово не становить єдине поняття; «(...) приватні перевізники західного регіону» (№39 [375]). Правильно: регіону; «(...) на офіційному веб-сайті Мінсоцполітики» (№39 [375]). «веб-сайті» — написання не відповідає чинній версії правопису, правильно так: вебсайт.

У газеті часто трапляються помилки, які так чи інакше пов'язані з неухважністю працівників ЗМІ (напр., пропуск літери тощо): «І вже вишукують щось цікаве до Нового року, Різдвяних свят» (№48 [384]). Пропущено букву «т», правильно так: вишукують; «Як зазначає «Економічна правда», підвищення мінімалки (...)» (№48 [384]). Правильне написання таке: «Економічна правда»; «Згодом сталом відомо, що до злочинної діяльності (...)» (№48 [384]). Правильно так: «Згодом стало відомо, що до злочинної діяльності (...)».

Найменше нами було зафіксовано граматичних помилок, лише 24 (8%). Здебільшого порушення мовних норм пов'язані з неузгодженістю особового займенника із замінюваним словом і з узгодженням прикметника з іменником. Для прикладу можемо навести речення: «(...)шіпку перцю, шіпку мускатного горіху та подрібнені (...)» (№48 [384]). Правильно так: «(...)шіпку перцю, шіпку мускатного горіха та подрібнені (...)»; «(...)знушався над

чотирирічним пасинком» (№48 [384]). Правильно: «з (кого/чого)», тобто має бути так: «(...) знущався з чотирирічного пасинка».

Досить часто ми натрапляли на хибну граматичну форму іменника у складі кількісно-іменних сполук: «(...) ванілін, 1,25 склянка борошна (...)» (№48 [384]). Правильно так: «(...) ванілін, 1,25 склянки борошна (...)»; «У Міненерго переконані: 90 копійок і навіть 1,68 гривень - занадто низька ціна» (№48 [384]). Правильно: «(...) 1,68 гривні (...)».

Отже, можна зробити висновок, що працівникам ЗМІ варто звернути увагу на свою культуру мовлення. Оскільки мова ЗМІ безпосередньо впливає на мовлення українців, то потрібно приділити більше уваги контролю якості друкованих видань. Перспективним вважаємо вивчення причин виникнення помилок у ЗМІ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Авраменко А.О. Українська мова (рівень стандарту): підручник для 10 кл. закл. загальн. середн. освіти. Київ: Грамота, 2018. 208 с.
2. Наш День: тижневик. Тернопіль, 2020. №39 (375). 20 с.
3. Наш День: тижневик. Тернопіль, 2020. №48 (384). 20 с.

Крамар Марта

Науковий керівник – доц. Штонь Олена

ГРА СЛІВ У ПОЕЗІЯХ ГАННИ ОСАДКО

Постановка проблеми. Для надання мовленню особливої яскравості, емоційності та дієвості письменники вдаються до такого стилістичного засобу, як каламбур, або гра слів. Це дозволяє висловити думку у влучній, місткій і водночас стислій формі завдяки своєрідному ефекту несподіванки – непередбачуваності. Гра слів, за твердженням дослідників, — це спеціальне використання звукової, лексичної або граматичної форми слів, а також частин слів, фразеологізмів, синтаксичних конструкцій для створення певних фонетико- та семантико-стилістичних явищ, що ґрунтується на зіставленні й переосмисленні, обігранні близькозвучних або однозвучних мовних одиниць з різними значеннями. Гра слів будується на використанні багатозначності, омонімії, паронімії і діє на різних мовних рівнях. Вона відбувається за допомогою як уживання існуючих, так і творення нових мовних одиниць [4].

Аналіз досліджень проблеми. Вивчення полісемії, омонімії та паронімії полісемії лежить у площині такого розділу мовознавства, як лексикологія. Стилiстичне використання цих явищ описано у підручниках зі стилістики, а також в окремих наукових розвідках (О, Вороничев, О. Демська, Н. Дзюбишина-Мельник, О. Дутка, С. Кійко, В. Москвін та ін.).

Проте експресивний потенціал гри слів у поетичному мовленні, зокрема у творах сучасних письменників потребує детального опрацювання, саме це й зумовлює актуальність нашого дослідження.

Метою статті є виявлення й опис гри слів як специфічного засобу виразності у поезіях тернопільської письменниці Ганни Осадко. Джерелом дослідження слугувала збірка поезії «Знаки приватної пунктуації». Матеріал для аналізу карткували шляхом суцільної виборки за виданням: Осадко Г. Знаки приватної пунктуації. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2011. 96 с.

Виклад основного матеріалу. Гра слів, як підкреслюють науковці, використовується для досягнення трьох основних цілей, які, зрештою, можуть взаємопереплітатися. По-перше, взагалі для привернення уваги до значення через форму, для загострення сприйняття семантичних особливостей мовних одиниць, що обіграються. По-друге, для створення в такий спосіб комічно-сатиричного забарвлення, тобто явище каламбуру. По-третє, для створення зображально-виражального ефекту, коли зміст зіставляваних слів лишається незачепленим або вгадується тільки як якісь невиразні асоціації з чим-небудь [4]. Будується вона, як ми уже зазначали, на використанні багатозначності, омонімії, паронімії і діє на різних мовних рівнях.

Пароніми – слова, подібні за зовнішньою формою у морфемному складі і звучанні, але відмінні за значенням [1, с. 538]. Омоніми – слова, різні за значенням, але однакові за звучанням і написанням. Серед різновидів неповних лексичних омонімів виділяють: омофони